

DNA I STRAFFEPROCESSEN*

Af PETER GARDE

Birgit Klumpe: Der "genetische Fingerabdruck" im Strafverfahren. Freiburg im Breisgau 1993.

XXIV + 344 pp.

NOU 1993:31. DNA-analyse i straffesaker. Oslo 1993.

RPS (Rikspolisstyrelsen) Rapport 1994:2. DNA-register. Stockholm 1994. Byrå-
chef Lars-Eric Plantin.

I. INTRODUKTION OG APOLOGI

Næppe noget efterforskningsmiddel har i nyere tid vakt så stor opsigt og skabt så store forventninger som den arvebiologiske undersøgelse af selve det arvebærende materiale DNA (deoxyribonukleinsyre), efter at engelske videnskabsmænd i 1985 havde fundet frem til en metode, hvorved segmenter fra forskellige steder i DNA'et kunne ekstraheres og måles (1). Segmenternes længde er arvelige egenskaber ligesom f.eks. blodtyper og afviger meget fra person til person, hvilket atter – idet samme DNA-opbygning findes i samtlige celler hos en person – medfører, at ved overensstemmelse mellem DNA i spor på et gerningssted, f.eks. blod på offerets tøj fra en anden end offeret selv eller sæd hos en voldtagen kvinde, og DNA i blodprøve fra en kendt mistænkt vil der foreligge en meget stærk mistanke imod den pågældende. Under hensyn til arveligheden er DNA også et særdeles velegnet hjælpemiddel i sager, hvor slægtskab i op- og nedstigende linie er afgørende, således blodskamssager, faderskabssager og sager om ret til familiesammenføring.

DNA er herudover statisk og under rette omstændigheder uhyre holdbart; det har således kunnet ekstraheres fra ægyptiske mumier (2). DNA-undersøgelser af de formentlige rester af den myrdede czarfamilie ved Jekaterinburg viste – i øvrigt ved hjælp af blodprøver fra den med de dræbte beslægtede Prins Philip – at bl.a. Prinsesse Anastasia manglede. Som bekendt har en kvinde, Anna Anderson, igennem et langt liv hævdet at være den undslupne prinsesse. Ganske vist blev hendes lig brændt efter hendes død i 1984, men væv fra en operation i 1979 findes stadig, og i skrivende stund forsøges DNA-analyse heraf (3). Også

* For bistand og materiale takker jeg hjerteligst dr.med. Niels Morling, Retsgenetisk Afdeling; Rikspolisstyrelsen, Stockholm; Folketingets Medlemsservice v/Jørgen Flindt; dr. Katerina Tomasevski, Det danske Center for Menneskerettigheder; dr. Karin Cornils, Freiburg im Breisgau; dommer H. Hallenberg, Nykøbing Sjælland; retsassessorerne Anette Hald og Folke Torrild Thomsen; vicepolitimester J. O. Skov-Madsen, der henledte min opmærksomhed på det norske materiale; det tålmodige og hjælpsomme personale på Hillerød folkebibliotek – samt redaktøren, som med gentagne avisudklip mindede om emnets aktualitet.

efter "Scandinavian Star" katastrofen identificeredes mange af de dræbte ved hjælp af DNA-profilen.

Metoden anvendtes oprindeligt i England i sager om familiesammenføring – i den allerførste opnåede en dreng fra Ghana indrejsetilladelse, da det påberåbte slægtskab med hans påståede moder i England kunne bevises (4) – og fra 1987 i straffesager. Den første kendte straffesag, *Pitchfork* (5), fortjener nærmere omtale.

Efter to tilfælde af voldtægt og mord mod unge piger i samme del af landet i 1983 og 1986 tilstod en anholdt det sidste mord, men nægtede det første. DNA-analyse af gerningsstedsspor og blodprøve fra den fængslede viste, at samme mand var gerningsmand til begge forbrydelser, og at den fængslede ikke kunne være den skyldige. Herefter opfordrede politiet alle mænd mellem 13 og 30 år – efter sæden kunne gerningsmanden ikke være ældre – i nabolaget til at afgive en blodprøve, fik 5.509 prøver (kun 2 nægtede) og lod foretage 496 DNA-analyser uden resultat. Senere afsløredes tilfældigt, at en vis Pitchfork for en betaling af 200 pund havde fået en arbejdskammerat til at afgive blod i hans navn. Efter anholdelsen udtoges en ny prøve med efterfølgende DNA-analyse, og eentydig overensstemmelse fremkom. Herefter erkendte Pitchfork begge mord.

Alle øvrige blodprøver tilintetgjordes i henhold til engelsk lov herom, men analyseresultaterne bestod, og ved sammenligning mellem disse og spor fra uopklarede forbrydelser afsløredes gerningsmanden i en gammel voldtægtssag, *Martin*-sagen.

Sagen (sagerne) viser metodens stærke sider – to forbrydelser kunne tilskrives samme gerningsmand, denne kunne afsløres, og en uskyldig kunne renses – men antyder også problemerne omkring masseundersøgelser, som jeg behandler grundigere senere og kun antyder her, nemlig retsgrundlaget for undersøgelsen, spørgsmålet om de nægtende og anvendelsen af kontrolanalyserne i andre sager.

Efter succès'en i de første sager, ofte i den form, at de mistænkte og nu afslørede foretrak at erkende sig skyldige, blev DNA et hyppigt anvendt efterforskningsmiddel, først i England, derpå i mange andre lande (6).

Danmark (7) fik i 1988 og 1989 foretaget DNA-analyser i henholdsvis 1 og 7 straffesager på udenlandske laboratorier, hvorefter Retsgenetisk Afdeling fra Nytår 1990 til udgangen af 1993 har foretaget analyser selv i 151 straffesager, 469 faderskabssager og 66 familiesammenføringer. Norge har anvendt metoden siden 1987 (8); i 1992 modtog Rettsmedisinsk Institutt materiale fra 331 sager, hvoraf 168 voldtægtssager, foretog DNA-analyse i 190 af disse og fik en brugbar profil i 140 tilfælde. Sverige (9) har anvendt metoden siden foråret 1991; analyserne foretages på Statens kriminaltekniske Laboratorium.

Medens metoden ikke har været omtvistet i Danmark og formentlig ej heller de andre nordiske lande, ses mislyde andetsteds. Metodens troværdighed har, særlig i de angelsaksiske lande, været draget i tvivl jfr. kap. II og endvidere har dens forenelighed med et forfatningsbeskyttet personlighedsværn været omstridt, særlig i Tyskland jfr. kap. III.

For nylig er fremkommet de tre i undertitlen nævnte publikationer. De norske og svenske betænkninger behandler blandt andre spørgsmål om anvendelse af DNA først og fremmest en "databank" for registrering af større eller mindre personkredses DNA, medens det tyske værk indeholder grundige analyser af de juridiske problemer i Tyskland og i Storbritannien. En større oversigtsartikel synes herefter på sin plads i dette tidsskrift.

Tre små advarsler, inden jeg slutter denne introduktion: Jeg er totalt lægmand inden for retsmedicin, og eventuelle fejl kan kun tilskrives mig. Udviklingen går så hurtigt, og nye væsentlige sager m.v. indløber næsten i skrivende stund – en vigtig engelsk dom er afsagt så sent som 22. juli 1994 – således at dele af fremstillingen kan være forældet ved trykningen. Endelig har jeg ikke som Birgit Klumpe over trehundrede pp. at gøre godt med, men kun omkring et kvart nr. af NTfK, hvorfor jeg kun kan behandle de vigtigste aspekter og det kun kortfattet.

II. METODENS PÅLIDELIGHED

Medens der ikke er tvivl om, at hvert menneskes DNA er unikt i sin helhed, når bortses fra enæggede tvillinger, kan tilfældigt sammentræf ikke udelukkes ved den undersøgte meget ringe del af DNA. Dertil kommer, at betydelig teknisk ekspertise og omhu må kræves ved ekstraheringen og målingen. Benævnelsen "DNA fingeraftryk", "Det genetiske fingeraftryk", som anvendtes meget for nogle år siden, bør undgås, for det første fordi den antyder en absolut sikkerhed, som netop ikke findes, for det andet fordi metoden indeholder risiko for fejlkluder og er langt vanskeligere at anvende end fingeraftryk, hvor man populært sagt "kun" skal slå op i et register (10). Noget andet er, at metoden giver langt bedre praktiske efterforskningsmuligheder end det klassiske fingeraftryk. Forbryderne har jo lært at bruge handsker, men en voldtægtsmand kan ikke undgå at efterlade sin sæd og dermed sin DNA (11), medmindre han medbringer kondom.

Ifølge Morling indebærer benævnelsen "genetisk fingeraftryk" den terminologiske forvirring, at nogle anvender den om stort set alle former for DNA-undersøgelser, medens andre bruger den om metoder, som i eet og samme undersøgelsestrin påviser DNA fra mange regioner, "multi locus" teknik, som ikke anvendes på Retsgenetisk Institut, som alene anvender "single locus", dvs. een region pr. undersøgelse, som derpå gentages på andre steder i DNA'et. Også dette taler for at afskaffe benævnelsen.

De tre potentielle faldgruber er 1° anvendeligheden af det foreliggende materiale, 2° forsvarligheden af den in concreto anvendte metode og 3° risikoen for tilfældigt sammenfald med en anden person, herunder spørgsmålet om befolkningsstatistik.

Det første punkt, *det foreliggende materiale*, taler for sig selv. Materialet kan være nedbrudt på grund af forrådnelse, bakterieangreb, eller der kan være så lidt, at en analyse er umulig. I så fald må man selvfølgelig resignere.

Det er dog muligt, at en ny teknik, PCR, en slags kædereaktion, vil kunne mangedoble materialet, således at der fremkommer nok til gennemførelse af en analyse. Herved øges omvendt risikoen for fejl som følge af den mulige koncentration af forureningen. Metoden er endnu ikke anvendt i Danmark, men forventes indført snart (12). En yderligere fordel ved PCR er metodens hurtighed i forhold til den indtil nu kendte DNA-analyse, 1–2 dage mod tidligere ca. 3 uger, hvilket særlig muliggør langt hurtigere udskillelse af uskyldigt mistænkte (13).

Med hensyn til *den anvendte fremgangsmåde* synes ingen kritik at have været rettet imod det danske Retsgenetisk Institut, og beskrivelsen af dettes arbejde i de sager, jeg har læst, synes at vise betydelig omhu. Tilliden til instituttet synes også, og med rette, at være høj, bl.a. fordi det er uafhængigt og ikke leverer partsindlæg, modsat "the battle of experts", der til tider ses i angelsaksiske retssager og i disse lande anses som en uundgåelig konsekvens af den klassiske partsproces. De mange private laboratorier, bl.a. det engelske Cellmark, hvor metoden længst har været i brug, har jo ligefrem økonomiske interesser i at sælge deres tjenester, hvortil kommer, at selskaberne muligt vil påberåbe sig forretningshemmelighed over for en anmodning om nærmere oplysninger, hvilket også kan svække retsstillingen for den part, som ikke har bestilt undersøgelsen (14).

Den amerikanske *Castro*-sag (15) er en af de første, hvor forsvaret med held drog anklagemyndighedens DNA-materiale i tvivl. Det praktiske problem i denne som i mange andre sager er, at nævningerne anses for at være tilbøjelige til at lade sig overvælde af et vidne med videnskabsmandens prestige, hvorfor forsvaret ofte vil forsøge at få beviset udelukket fra fremlæggelse. Efter ugelang forprocedure afviste dommeren sluttelig det konkrete DNA-bevis – ikke den generelle teori og ej heller en enkelt negativ "match" – under henvisning til usikkerhed ved målingerne, talangivelser og befolkningsstatistik. Instruktiv læsning findes også i den australske *Tran*-sag, hvor den på et engelsk laboratorium udført DNA-analyse fandtes så fejlbehæftet, at den ligeledes afvistes fra retten; i denne meget grove mord- og voldtægtssag fandtes tiltalte i øvrigt skyldig efter traditionel bevisførelse (16). Blandt de mulige fejl fremhævedes bl.a. risikoen for sammenblanding af DNA fra ofret og den sigtede, en fejl, som min-sandten også kan opstå uden for DNA-regi; som anklager måtte jeg se en tilsyneladende oplagt brandsag resultere – korrekt – i frifindelse på grund af politiets manglende påpasselighed med opbevaring af de sigtedes fodtøj fra deres færden på gerningsstedet, hvilket medførte, at brændbare stoffer kunne vandre fra een træsko til en anden.

En tværfaglig amerikansk komite udsendte i 1992 en vægtig betænkning med praktiske råd om fremgangsmåden ved DNA-analyse. Det hører med til billedet, at komiteen, hvor bl.a. den vigtigste forsvarsekspert fra Castro-sagen, dr. Eric Lander, havde sæde, i forordet understregede, at der ikke var grundlag for et moratorium, medens de foreslåede forbedringer overvejedes og gennemførtes (17). Jeg finder det nødvendigt at fremhæve dette, for at ikke mine Greuelgeschichten om fejl og fejlkilder lokker nordiske retter til at forkaste et i øvrigt fremragende bevis.

Det sidste punkt, *risiko for tilfældigt sammenfald og spørgsmål om befolkningsstatistik*, er utvivlsomt det vanskeligste og også det, hvor retterne i flere lande tiest har draget beviset i tvivl. Et elementært eksempel på den som udgangspunkt anvendte multiplikationsmetode (18) kan være 1/50 sandsynlighed for tilfældigt sammenfald ved en given såkaldt probe. Ved anvendelse af fire prober, det sædvanlige i danske straffesager (fem i afstamningssager) falder sandsynligheden til 1/50 i fjerde potens = 1/6.250.000. Beregningen forudsætter, at de relevante egenskaber er indbyrdes uafhængige. Hvis 1/10 af befolkningen har blondt hår, 1/10 blå øjne og 1/10 meget lys hud, kan man ikke slutte, at muligheden for alle tre egenskabers tilstedeværelse hos samme person er 1/1000, se blot på den norske og svenske befolkning (19). Hvis mistænkte tilhører en lille gruppe eller subpopulation, kræves en særlig forsigtighed.

Hoeffel (20) omtaler et ekstremt eksempel, hvor drab med voldtægt var begået i en landsby, hvis ca. 100 indbyggere næsten alle var negre og nærtbeslægtede. Muligheden for tilfældigt sammentræf mellem gerningsmanden, der havde efterladt semen, og den mistænkte oplystes som 1:96.000.000 på grundlag af en oversigt over den samlede negerbefolkning i U.S.A., medens nævningerne ikke fik oplyst, at en nær slægtning af den mistænkte, hvor mulighed for sammenfald naturligvis var langt større, havde forladt byen.

Anvendelse af befolkningsstatistik forudsætter efter teorien "Hardy-Weinberg equilibrium", hvilket atter bl.a. kræver en stor befolkningsgruppe og ingen indavl (21).

I dansk praksis opereres ikke med mindre frekvenser end "mindre end 100.000" (i Sverige op til 1:1.000.000), og hvis nære slægtninge, ikke eenæggede tvillinger, eller særlige grupper kan komme på tale, præciseres den muligt ændrede frekvens, således i en vigtig voldtægtssag fra Hørsholm, hvor instituttet nævnte muligheden for sammenfald med andre personer af negroid afstamning (domfældte kom fra Ghana) (22). Institutet har forsket i de arvebiologiske egenskaber i de væsentligere indvandrergrupper og har nu et forøget, til dels offentliggjort erfaringsmateriale vedrørende fordelingen af DNA-egenskaber blandt tyrkiske indvandrere (23).

Flere domme i U.S.A., Tyskland (24) og senest en dom af 26. maj 1994 i den

engelske Court of Appeal (25) har fremhævet den statistiske usikkerhed i forbindelse med det sagkyndige vidnes fremhævelse af ekstremt lave frekvenser – i den engelske sag nævntes tal på op til 159 mill. på grundlag af en database på 300 vestindere – hvilket har medført ophævelse af sådanne domme og sagernes hjemvisning.

Det er nærliggende at foretage ekstra undersøgelser, f.eks. hvis to helbrødre begge kan komme på tale som mistænkte, eller hvis andre komplikationer indtræffer.

I en nylig sag fra Nykøbing Sjælland (26) var en mands mulige faderskab til hans steddatters barn et afgørende bevis i en straffesag om hans samleje med den da mindreårige pige. På Retsgenetisk Institut behandledes sagen som faderskabssag, dvs. med fem prober. Een af disse udelukkede tiltaltes faderskab, og herefter foretoges undersøgelse med 5 yderligere systemer, som alle eentydigt pegede på tiltalte, hvorefter hans faderskab lagdes til grund, idet afvigelsen betegnede som en mutation, der i det afvigende system optrådte med en hyppighed for 3–5 promille. Efter sagens særlige karakter var instituttet ikke henvist til spor på stedet, men kunne opnå nye materialer til stadig flere prøver.

Også hvis den oprindelige udpegning af den mistænkte er sket på grundlag af samsvar mellem gerningsstedsspor og en tidligere DNA-analyse fra tiltalte, eventuelt fra en database, kan det være nærliggende at forbedre sikkerheden ved at udarbejde en ny DNA-profil på grundlag af andre "loci" end i den første profil (27).

Men selv med ekstra påpasselighed må man have for øje, at DNA-analyse nok er et særdeles vigtigt indicium, men ikke et bevis, som kan stå alene. Den rette løsning må være at anerkende analysen som led i bevisgrundlaget for en fældende dom, når der er andre beviser, også når disse ikke i sig selv kunne føre til domfældelse, men ikke, når DNA-profilen er eneste bevis. I denne retning Hørsholm- og Nykøbing-sagerne, hvor domfældelse i begge tilfælde støttedes af umiddelbart troværdige forklaringer fra de forurettede, og ligeledes de hos Klumpe fremhævede tyske domme.

Efter en kendelse fra Landgericht Berlin i 1988, der som den første anerkendte beviset – omend det in concreto ikke førtes for retten på grund af tiltaltes mellemkommende erkendelse – nåede en sag fra Landgericht Verden-Aller til BGH i 1990. Tiltalte havde her erkendt indbrud, men nægtet voldtægt og drab over for samme offer. En relevant kniv fandtes på tiltaltes forældres ejendom, og en DNA-analyse pegede på ham. Begge instanser anerkendte anvendelsen af analysen som et blandt flere beviser (28).

Ganske vist nævner Klumpe en dom fra Landgericht Heilbronn i voldtægtssag som eksempel på, at DNA-analysen var eneste bevis, men nærlæsning af dommen viser, at retten allerede havde fundet tiltalte skyldig, inden den gennemgik den meget stærke DNA-analyse, foretaget af det engelske Cellmark-laboratorium, men også et sagkyndigt og uafhængigt vidne fra et tysk universitet (29).

Medens den positive DNA-profil bør betragtes med omhu og normalt søges be styrket ved yderligere beviser, vil en udelukkelse af mistænkte gennem DNA-analyse så godt som altid være definitiv (30). Tiltalte skal jo ikke bevise sin uskyld, men alene påvise rimelig tvivl om sin skyld, og hertil vil en negativ DNA-analyse normalt være nok. Jeg ville kun vove at domfælde efter en sådan udelukkelse, hvis enten tiltalte afgav en overbevisende tilståelse, eller anklagen støttedes af overvældende og neutrale øjenvidner – eller supplerende DNA-analyser yderligere bestyrker mistanken som i sagen fra Nykøbing Sjælland.

Dette gør naturligt en tiltalt, mod hvem der foreligger stærke beviser uden DNA-analyse, tilbøjelig til som sidste chance at begære analysen selv, hvilket unægtelig svækker argumentationen for de kritikere, som af hensyn til tiltaltes retssikkerhed forkaster metoden. Det er i længden uholdbart at insistere på tiltaltes måske endog forfatningsmæssige ret til at fremlægge det bedst mulige forsvar bl.a. ved at kræve DNA-analyse og samtidig bestride anklagemyndighedens ret til at anvende metoden (31).

III. DET RETLIGE GRUNDLAG FOR METODEN

Dette afsnit falder naturligt i to dele, nemlig hjemlen til det nødvendige legemsindgreb, typisk en blodprøve, omend DNA også kan uddrages af andet, f.eks. hår, jfr. nedenfor om engelsk ret, og grundlaget for den efterfølgende DNA-analyse.

Det første spørgsmål er efter dansk ret godt reguleret ved lov nr. 332 af 24. maj 1989 om ændring af Retsplejeloven (legemsindgreb) på grundlag af betænkning nr. 1104/1987 om legemsindgreb under efterforskning. Omend DNA naturligt ikke nævnes en eneste gang – i 1987 var det jo så godt som ukendt uden for England – dækker loven efter min opfattelse samtlige relevante spørgsmål bortset fra det vigtige spørgsmål om en eventuel DNA-database, jfr. kap. VI. Loven omfatter som anden nyere lovgivning om tvangsindgreb 1° kriminalitetskrav som forudsætning for at anvende indgrebet (offentlig påtale ved legemsbesigtigelse, maksimum på mindst 1 år 6 måneder dvs. omfattende de gængse volds- og berigelsesforbrydelser, ved legemsundersøgelse), 2° mistankekravet (rimelig grund, svarende til anholdelse, henholdsvis begrundende de gængse volds- og berigelsesforbrydelser, ved legemsundersøgelse), 3° indikationskravet, dvs. nødvendigheden (af væsentlig betydning, henholdsvis afgørende betydning, dog uden videre ved fotografering og fingeraftryk), 4° kompetence (politiet, henholdsvis retten ved kendelse, særegel om periculum in mora), 5° betydningen af samtykke, jfr. herom næste kap. Nærmere undersøgelse af legemets ydre, sikring af prøver herfra og udtagelse af blodprøver – alt sammen af betydning for DNA-analyse – regnes som legemsundersøgelse, men kompetencen ligger hos politiet; særregler om blodprøver i sager, hvor spiritusindtagelse er et led, forbigås her. Direkte gennemtvungelse

over for en uvillig eller "mekanisk tvang" omtales ikke i loven, men er med sikkerhed hjemlet i dansk ret (32). Uden samtykke kan ikke-sigtede alene underkastes den mindst indgribende form for legemsbesigtigelse, herunder afgivelse af fingeraftryk.

De norske regler (straffeprocesslovens § 157 og 160) ligner meget de danske. Kriminalitetskravet (1°) er frihedsstraf i strafferammen; mistankekravet (2°) alene mistanke for fotografering og fingeraftryk, "skjellig" grund til "kropslig undersøkelse", herunder blodprøve, som direkte nævnes i loven; indikationskravet (3°), at indgrebet "antas" at være af betydning, altså nemmere end efter dansk ret, dog begrænset ved en proportionalitetsregel; kompetencen (4°) hos retten, dog hos anklagemyndigheden ved *periculum in mora* og hos politiet for fotografering og fingertryk; om samtykke (5°) v. næste kap. Mekanisk tvang er direkte hjemlet, ikke i loven, men i påtaleinstruksens § 10-4 og § 11-4 (33). Enhver undersøgelse af ikke-sigtede, også fotografering og fingeraftryk, kræver samtykke.

Også de svenske regler (rättegångsbalkens kap. 28) går i stort set samme retning (34). Der kræves fængsel i strafferammen (1°), skellig mistanke (2°), "anledning, att brott förövats" – et svagt beviskrav – samt betydning for efterforskningen (3°), kompetence hos undersøgelsesleder, anklager eller retten, dog hos "polisman" ved *periculum in mora* (4°). "Kropsvisitation", dvs. undersøgelse af klæder eller medbragte genstande, samt fotografering og optagelse af fingeraftryk kan foretages tvangsmæssigt ved "synnerlig anledning", også uden skellig mistanke, altså også over for ikke-mistænkte. Mekanisk tvang omtales ikke i loven, men som jeg læser den, må den være forudsat.

De tyske regler (først og fremmest Strafprozessordnung § 81 a ff.) afviger lidt fra de nordiske. Der er intet særligt kriminalitets- eller mistankekrav (1° og 2°); der kræves betydning for sagen (3°), og kompetencen (4°) er i mangel af samtykke (5°) hos retten eller ved *periculum in mora* hos anklagemyndigheden, dog hos politiet ved fotografering og optagelse af fingeraftryk. Der er retspraksis for tilladeligheden af direkte tvang ved udtagning af blodprøve samt fotografering og fingeraftryk (35). Der er en forholdsvis vid adgang til tvangsmæssig undersøgelse af ikke-mistænkte, dog kun med anvendelse af tvangsmidler som mod uvillige vidner, ikke mekanisk tvang. Den efter loven tilsyneladende vide adgang til tvangsmæssig legemsundersøgelse modsvares af retspraksis' meget omhyggelige prøvelse af forholdsmæssighed og nødvendighed m.v., jfr. herved den vidtgående fastholdelse af kompetencen hos retten.

"Odd man out" i denne sammenhæng er retsordningen i England, først og fremmest derved at adgangen til anvendelse af direkte tvang er langt snævrere end i de nordiske lande og Tyskland, samt at retten er helt udkoblet til fordel for politiet bortset fra efterfølgende kontrol (36).

Allerede for så vidt angår fotografering og fingeraftryk, som i de andre undersøgte retssystemer behandles nærmest ens, ses en karakteristisk forskel, idet "reasonable force may be used if necessary" i visse tilfælde til opnåelse af fin-

geraftryk (Codes of Practice art. 3.2.), men aldrig med henblik på fotografering (art. 4.3). Med hensyn til egentlig legemsundersøgelse, særlig udtagning af prøver, består ifølge Police and Criminal Evidence Act 1984 art. 62 og 63 samt et anhang til loven en afgørende distinktion mellem "intimate samples" and "other samples". Prøver af blod, sæd, andre legemsvædsker, urin, spyt, kønshår eller afstrygning af huden ved en kropsåbning regnes som "intimate", medens hår, afstrygning af huden i øvrigt, negleprøver og fodaftryk m.v. (ikke håndaftryk) regnes som "non-intimate". Kompetencen til at anordne prøven ligger hos en højtstående politimand, mindst "superintendent" (jeg forbigår de udviklede og i denne sammenhæng mindre relevante andre betingelser). Kun "non-intimate" samples kan tages med magt, når betingelserne i øvrigt er opfyldte, medens udtagning af "intimate samples" kræver skriftligt samtykke. Konsekvensen af nægtelse af samtykke "without good cause" – bortset fra sager om spirituskørsel, hvor nægtelse af samtykke til blodprøve er strafbar i sig selv – er, at nægtelsen kan bruges som støttebevis, "corroboration", under en senere sag for retten. Hverken Klumpe eller hendes vigtigste kilde for engelsk ret (37) kender noget tilfælde, hvor samtykke er nægtet, måske også fordi der ikke kræves nogen forudgående vejledning, inden samtykket udbedes, bortset fra en angivelse af sigtelsen. Efterhånden som forbryderverdenen opdager styrken af DNA-beviset, kan nægtelser måske befrygtes. De fleste kontinentaleuropæiske iagttagere må nære skepsis over for en sådan regel – hvad er "good cause", for blot at nævne den alvorligste uklarhed.

Denne utilfredsstillende forskubbelse af problemet fra det materielle bevis til formalia minder om praksis ved spiritus- og promillekørsel, hvor trods fast promillegrænse sagerne desuagtet tynger retterne og ikke sjældent resulterer i frifindelse på grund af indbygningen af den politiet foreskrevne, ikke ukomplicerede procedure i selve loven, således at denne procedure er gjort til en afgørende del af bevisekæden (38).

Opretholdelse af afvigende retstilstande i de forskellige dele af Det forenede Kongerige er af særlig interesse på dette område. Dels har Skotland en helt egen ordning, i ikke ringe grad svarende til den kontinentaleuropæiske tilstand, dvs. med krav om retskendelse, men samtidig en videre adgang til anvendelse af direkte tvang. Dels og nok så vigtigt er grænsen mellem intimate og non-intimate forskubbet væsentligt ved lovændring i 1988 specielt for Nordirland, hvorved spyt og afstrygning af munden nu anses som non-intimate. Det umiddelbare formål er angivet som terroristbekæmpelse, men den nye regel kan også anvendes på almindelige forbrydelser. Af teorien er ændringen blevet voldsomt kritiseret (39) med understregning af det uværdige ved at udtage prøven med magt under fastholdelse af den sigtede. Her som senere ved den tyske debat ses skævheden ved, at praktikere og administratorer ikke skriver artikler, hvorfor kritikerne

har frit løb i de juridiske tidsskrifter, men ingen modsvarende praktisk gennemslagskraft. Det er i øvrigt tvivlsomt, om tilstrækkeligt materiale til fremskaffelse af DNA kan udvindes ved afstrygning af læber og gummer, eller om man skal ind bag tændernes gærde.

Den nylige report fra Royal Commission (40) nævner, at det i seneste retspraksis er draget i tvivl, om politiet har ret til at trække hår ud og ikke blot klippe det som "non-intimate" prøve med henblik på DNA-analyse, og anbefaler præcisering med henblik på at give politiet den omstridte ret. Herudover foreslås mundafstrygning – som hævdes at have virket godt i Nordirland – og spyt overført til "non-intimate" også i England og Wales tillige med andre ændringer uden betydning her. Blod og sæd forbliver således "intimate" samples med hvad dette indebærer.

En helt frisk dom, afsagt den 22. juli 1994 af Court of Appeal illustrerer fremragende den vanskelige grænsedragning med hensyn til hår (41).

Politiet havde uden tiltaltes samtykke trukket hår ud af hans hoved til DNA-analyse, tilsyneladende med held, idet tiltalte idømtes fængsel i 10 år for voldtægt og frihedsberøvelse. Under appellen gjorde tiltalte gældende, at ekstraktionen af hårsækken sammen med håret medførte, at prøven ikke længere kunne betegnes som "hår" og "non-intimate" – et argument, som en af dommerne sammenlignede med "Købmanden i Venedig". En ekspert tiltrådte, at håret og hårsækken er forskellige ting, men at et udtrukket hår har celler indeholdende DNA på oversiden. Appelretten tiltrådte, at hårudtrækningen var lovlig, og stadfæstede dommen.

Sagen viser også, at med videnskabens stadige fremmarch bliver problemet om blodprøver efterhånden mindre akut.

Alt i alt ville engelsk ret også her have haft en lettere og formentlig rigtigere gang ved at følge nordisk og tysk ret, d.v.s. med mulighed for mekanisk tvang på hele området, men med krav om retskendelse uden for *periculum in mora*.

*

Det andet spørgsmål, nemlig om tilladeligheden af DNA-analysen fra den udtagne prøve, kan afgøres hurtigt for Danmark, Norge og Sverige: Når man lovligt har udtaget prøven, må man bruge den, som man vil, herunder til DNA-analyse. Den danske betænkning har en passant en enkelt bemærkning om, at undersøgelse af stoffer, som er afgivet fra det menneskelige legeme, ikke omfattes af definitionen for legemsindgreb (42), og Morling understreger i sin redegørelse, at der principielt ikke er nogen forskel mellem de klassiske retsgenetiske undersøgelsesmetoder og DNA-profilanalyse med "single locus" teknik uanset sidstnævntes langt større diskriminationsevne. De norske og svenske materialer læser jeg i samme retning.

I den svenske rapport foreslås dog (43) en samlet kodificering af reglerne om DNA til lov om "DNA-register m.m.". Forfatteren har herved henvist til den i Sverige og andre lande opståede frygt for integritetskrænkelser, som bedst kan imødegås gennem en samlet lov. Størstedelen handler om registrering og til dels det i kap. V rejste problem. Om udtagning og analysering henvises til rättegångsbalken med den vigtige tilføjelse, at den i henhold til loven udtagne prøve kun må anvendes for at fastslå DNA-type. Der tænkes herved på, at dele af en persons DNA, de såkaldte kodende dele, kan give information om arvelige egenskaber, sygdomme m.v., hvilket med rette kan kritiseres som en invasion i individets mest private forhold. Jeg erindrer en af min ungdoms mest uhyggelige literære oplevelser, den svenske forfatterinde Karin Boyes roman "Kalloccain" fra 1940, om indgivelse af et sandhedsserum, hvorved den pågældende ikke blot tilstår handlinger, men også tanker og følelser ned til det næsten ubevidste. En stor del af den tyske debat vedrører denne frygt for integritetskrænkelser. Den konkrete misbrugsrisiko er formentlig lille – ifølge Morlings redegørelse og mange andre fremstillinger undersøges kun en yderst ringe del af en persons DNA, mindre end en hundredetusindedel, og det undersøgte har ingen kendt sammenhæng med sygdom eller personlige egenskaber – men måske kan det være rigtigt at fastslå det ønskede forbud i loven.

Både i England, U.S.A. og Tyskland er rejst spørgsmålet om, hvorvidt anvendelse af DNA strider imod princippet om, at ingen er forpligtet til at afgive vidnesbyrd imod sig selv, svarende til forgæves forsøg i 1965 over for den amerikanske højesteret på at forhindre tvangsmæssige blodprøver i det hele (44). Over for den traditionelle opfattelse, at princippet kun beskytter imod tvang til at kommunikere aktivt, men ikke imod at tåle passivt, at legemet benyttes som bevismiddel (45), har kritikerne forsøgt at anfægte, hvad man kalder en Descartes-agtig sondring mellem sjæl og legeme. Jeg ser ikke rettere end, at den traditionelle opfattelse er den rette, og skal blot pege på, at det vel vigtigste argument for princippet, at den anklagede ikke skal tvinges til valget mellem mened og tilståelse, kun dækker den positive forklaring. I sin yderste konsekvens ville forbud imod anvendelse af sådanne prøver umuliggøre sager om spirituskørsel!

I Tyskland antoges oprindeligt uden særlig tvivl, at hjemlen til udtagning af prøver i StPO § 81 a også dækkede den følgende DNA-analyse og anvendelsen af dennes resultat i retssager, således både domme, særlig BGH-dommen fra 1990, og teori (46), men allerede 1989 fremkom det første vægtige indlæg (47), som kun ville anerkende den traditionelle løsning for kendte og indarbejdede metoder, men ikke for de nye metoder med de nu opståede voldsomme efterforskningsmuligheder med indgreb i personligheden. DNA skulle kun kunne anvendes efter særlig lovregulering, i øvrigt af meget restriktiv art. De antydede retningslinier for en sådan lov går til dels igen i det senere lovforslag fra det socialdemokratiske parti SPD.

Kritikerne har også fået vind i sejlene gennem Forfatningsdomstolens dom i folketællingssagen med dens anerkendelse af "das Recht auf informationelle Selbstbestimmung" som en grundlovsbeskyttet ret (48) – og netop de mange henvisninger til denne ganske særlig tyske personlighedsret gør, at det i Danmark og Norden næppe vil være påkrævet at følge Tyskland.

Et enkelt punkt vil jeg fremhæve, hvor kritikerne skyder meget over målet og, hvis de fik magt, som de har agt, ville vanskeliggøre megen fornuftig og ubetænkelig politimæssig efterforskning, nemlig kravet om underretning til sigtede inden analysen, hvilket logisk – og den konsekvens drager de – vil udelukke DNA-analyse af gerningsstedsspor med ukendt gerningsmand, førend der foreligger en mistænkt, dvs. at eventuel overensstemmelse med DNA-profil i anden sag ikke vil kunne konstateres, førend andre indicier imod en bestemt mand foreligger. Jeg finder det nærmest absurd at antage, at det skulle stride imod individets grundlovsbeskyttede personlighedsværn at påvise hans tilstedeværelse på et gerningssted, f.eks. ved hjælp af semen hos voldtægtsofferet. Man kan også med Klumpe (49) sige, at hvad personen een gang har efterladt, ikke længere tilhører privatsfæren.

Hvorom alting er, er der nærmest konsensus om nødvendigheden af en lovregulering, omend praksis og regeringen fortsat finder tilstrækkelig hjemmel i de gældende regler. Lidt usædvanligt foreligger nu både et lovforslag fra opposition og regering (50). Udfaldet af det i skrivende stund endnu ikke afholdte valg til Forbundsdagen kan meget vel blive afgørende for udfaldet. Begge indeholder stramninger i forhold til gældende ret, mest dog SPD's forslag, som i ikke ringe omfang svarer til Klumpes holdninger og derhos viser koncipisternes velbevandrethed i debatten. Begge forslag forudsætter retskendelse som betingelse for analysen, ligesom retten skal bestemme, ved hvem analysen skal foretages. Ligeledes kræver begge respekt for personligheden, dvs. kun afsløring af afstamning og identitet, men ikke andre egenskaber; et "Diskussionsentwurf" fra justitsministeriet fra 1989 ville også tillade undersøgelse til konstatering af ydre, synbare kendetegn, f.eks. hud- og øjenfarve, hvilket kunne være nok så praktisk ved analyse af gerningsstedsspor fra endnu ukendt person, men på den anden side åbner en dør mod den farlige analyse af kodende dele af DNA og formentlig af denne grund atter er opgivet (51).

SPD-forslaget, men ikke regeringsforslaget, kræver "dringender Tatverdacht" – samme ordlyd som i fængslingsreglen og altså svarende til "bestemte grunde til mistanke" – som forudsætning for en kendelse om DNA-analyse og begrunder dette med, at DNA-profilen i henhold til den tidligere nævnte BGH-dom af 1992 (52) kun kan anvendes som tillægsbevis, således at analysen er for tidligt ude, hvis der ikke allerede foreligger en skærpet mistanke. Jeg finder det lidet overbevisende; at DNA-profilen ikke kan være eneste bevis, behøver ikke med-

føre, at beviset skal fremskaffes sidst. Og mere alvorligt: En sådan bestemmelse umuliggør en hurtig rensning af uskyldige, mod hvilke der ikke foreligger stærk mistanke; lovforslagets anvisning om, at disse kan underkaste sig en frivillig prøve til dette formål, synes utilstrækkelig. SPD-forslaget står også alene ved bestemmelsen om, at gerningsstedsspor alene må analyseres ved *periculum in mora*, f.eks. hvor materialet trues med nedbrydning; i andre tilfælde må man afvente fremkomsten af en mistænkt, hvem man kan underrette om den påtænkte analyse med mulighed for ham til at rette indsigelse etc.

Den tidligste dom fra Berlin og et par moderat kritiske debatindlæg foreslog DNA-analyse tilladt som *ultima ratio* dvs. først når anden efterforskning ikke har ført til sagens opklaring. Det er med rette tilbagevist (53) – enten er et middel lovligt eller ulovligt, og i sidste fald kan man ikke legitimere det ved et *ultima ratio* figenblad – og indgår ikke i noget af lovforslagene, lige så lidt som en indskrænkning af anvendelsen til de største sager, hvilket i øvrigt ej heller indgår i Europarådets rekkommendation. Regeringsforslaget udelukker dog DNA-analysen fra sager om *Ordnungswidrigkeiten*.

En afgørende grund til, at jeg er overbevist om, at DNA-analysen er kommet for at blive, er, at den er nøjagtig lige så velegnet til at rense uskyldige som til at afsløre skyldige, hvilket også fremhæves af Europarådet (54). Danmark har i øvrigt taget forbehold over for rekkommendationen i dens helhed, og Norge, Nederlandene og Tyskland har taget forbehold over for dens forslag om opbevaring af data, men der er næppe tvivl om, at rekkommendationen i det store og hele – måske netop med undtagelse af forslagene om opbevaring – stemmer med medlemsstaternes holdninger.

En vigtig tysk dom viser, hvor stor betydning retterne tillægger forsvarers muligheder i så henseende: Landgericht Munchen havde afslået forsvarers begæring om DNA-analyse under henvisning til træningshensigt (rettens eneste mulighed for at afskære forsvarers bevisbegæring) og efterfølgende idømt tiltalte fængsel i 7 år for voldtægt. Dommen ophævet af BGH og hjemvist, idet forsvareren ikke havde været uden muligheder under henvisning til visse svagheder ved bevisførelsen i øvrigt (jeg ville nu også som dommer i første instans have reageret over for, at forsvareren ventede til domsforhandlingens første dag med at fremsætte begæringen) (55).

Naturligvis går det begge veje: I en anden voldtægtssag kunne efter en klassisk blodprøve hverken tiltalte eller to andre mulige gerningsmænd udelukkes, hvorpå Landgericht Bochum afslog DNA-analyse og frifandt. Efter anklagemyndighedens og forurettedes fælles anke ophævede BGH også denne dom under hensyn til bevismidlets forventede nytte (56).

IV. SAMTYKKE OG MASSEUNDERSØGELSER

Spørgsmålet om betydningen af den berørtes samtykke til et tvangsindgreb er et af klassiske stridsspørgsmål inden for straffeprocessen (57) og er i øvrigt langtfra uden betydning i den almindelige forvaltningsret (58). For øvrigheden er samtykke til et indgreb normalt til nytte; det er praktisk og sparer både tid og en muligt besværlig proces, men for borgeren er situationen mere blandet. Naturligvis kan et samtykke i en situation, hvor øvrighedens ret til indgreb, om fornødent ved tvang, er åbenbar, være til gavn derved, at måden for indgrebets gennemførelse mildnes – i denne situation og kun i denne vil den ellers så strenge Amelung (59) anerkende samtykke – men ellers kan et samtykke være influeret af borgerens uvidenhed, hans muligt fejlagtige tro på, at indgrebet under alle omstændigheder kan gennemtvinges, hans frygt for at skabe indtryk af at have noget at skjule. Med Andenæs' rammende ord: Det er så som så med frivilligheden, når den person, hvem en politimand spørger, om han har noget imod ransagning, svarer: "Nei, vær så god". Omvendt forekommer det også klart, at borgerne og øvrigheden i mange situationer har sammenfaldende interesser, hvor magtforholdet er mindre ulige, og hvor det ville være overdrevent formalistisk at insistere på den fulde proces, når samtykke foreligger.

Med hensyn til legemsindgreb synes en tredeling indiceret mellem 1° den anklagede, 2° vidner herunder forurettede og 3° udenforstående.

Over for *den anklagede* har den danske betænkning og lovens § 792 c, stk. 5, fastslået, formentlig som en skærpelse i forhold til tidligere lovgivning, at samtykket alene medfører, at kompetencen i alle tilfælde overgår fra retten til politiet, medens de materielle betingelser ikke bortfalder. Dette har ikke den store praktiske betydning, da politiet næppe vil have behov for indgriben i disse tilfælde. Det fremgår direkte af loven, at samtykket skal være skriftligt. Jeg skal ikke komme nærmere ind på de selvfølgeligelige forudsætninger for samtykkets gyldighed, f.eks. kravene til den pågældendes habilitet. Hvis politiet er i tvivl, kan man handle efter *periculum in mora*-reglen og forelægge efterfølgende for retten. Loven og den mig umiddelbart tilgængelige retspraksis og teori nævner ikke situationen, hvor den mistænkte ikke blot samtykker, men selvstændigt begærer indgrebet for at bevise sin uskyld; efter min opfattelse må politiet lovligt kunne efterkomme begæringen, også selv om de materielle betingelser for tvangsindgreb ikke foreligger, og hvis politiet afslår begæringen, må den mistænkte kunne kræve rettens afgørelse efter Retsplejelovens § 746.

De øvrige landes regler og forslag er stort set enslydende. Svensk rättegångsbalks kap. 28, § 1 om husransagning hos den mistænkte anerkender dog alene egen begæring, men ikke samtykke, som legitimerende; ved tilblivelsen udtalte lagrådet sig ad modum Andenæs om den reelt manglende frivillighed som grundelse for reglen (60).

Der er ingen tvivl om, at samtykke legitimerer legemsindgreb, herunder DNA-analyse, *over for vidner, herunder forurettede*. I følge retsplejelovens § 792 d, stk. 1, medfører samtykket, at indgrebet falder helt uden for loven, og forudsætningsvis – særlig på baggrund af legislative overvejelser om indførelse af tvangsindgreb – må det samme gælde, hvor der ikke er udtrykkelig regel herom (61).

I følge § 792 d, stk. 1, skal samtykket "så vidt muligt" være skriftligt, naturligvis for at afskære tvivl om frivilligheden. I hvert fald hvis initiativet emanerer fra politiet, bør skriftlighedskravet altid overholdes, men hvis forurettede selv henvender sig for at anmelde forbrydelsen, vil jeg ikke kritisere, at den nøgne mundtlige begæring anses som tilstrækkeligt grundlag.

Det afgørende legislative problem er her spørgsmålet om tvang over for vidner, særlig forurettede. Ganske vist medvirker disse som oftest frivilligt, og voldtagne kvinder underkaster sig hyppigt endog meget indgående lægeundersøgelser, men helt kan vel ikke undgås, at samtykke nægtes, f.eks. fordi anmelderinden fortryder anmeldelsen og ikke længere ønsker at medvirke til sagens fremme.

Efter tysk ret, StPO § 81 c, kan tvang anvendes, i første omgang i form af "Ordnungsgeld", men om fornødent som direkte mekanisk tvang, hvilket kræver særlig retskendelse. Kun personer, der kan komme i betragtning som vidner, omfattes af reglen, hvilket også medfører henvisning til vidnefritagelsesreglerne (jeg forbigår særregler om børn som forurettede). Uden at det siges med rene ord, indeholder teksten så mange kauteler, at muligheden for tvang fremtræder som ultima ratio.

I Danmark, Norge og Sverige har tvang været overvejet, men ikke gennemført. I Danmark valgtes tvang – og kun som vidnetvang (bøde m.v.), men ikke som direkte gennemførelse – for de mildeste former for legemsbesigtigelse. Den svenske rapport fremdrager spørgsmålet om tvang både over for forurettede og de mere løst mistænkte; forf. tager ikke udtrykkelig stilling, men henstiller nærmere overvejelse.

I Norge foreslog straffeprocesslovkomiteen faktisk indførelse af en regel om mulig tvang for alle arter af legemsindgreb, endog direkte gennemførelse for de mest enkle indgreb som fingeraftryk eller blodprøve, og under nogen tvivl fremsattes forslaget, som dog faldt i Stortinget med bemærkning, at et så alvorligt indgreb i den personlige integritet ikke bør foretages uden samtykke; hensynet til forurettede i voldtægtssager var den vigtigste begrundelse. Den nye betænkning har atter overvejet spørgsmålet, men viger tilbage fra at foreslå ændringer (62).

Med fuld bevidsthed om risikoen for kritik vil jeg foreslå mulighed for tvang over for vidner omtrent som i tysk ret. For denne løsning taler både hensynet til sagens opklaring, idet en vankelmødig anmelderinde ikke skal kunne hindre

sagens videre fremme, og hensynet til den mistænkte, som måske ønsker at godtgøre sin uskyld og selv er villig til at aflægge DNA-prøve. Selv om sagen meget vel er uigennemførlig efter vidnets tab af troværdighed som en uundgåelig konsekvens af nægtelsen, er der en ikke ringe psykologisk forskel mellem fuldstændig renselse og slutning på bevisets stilling. Jeg viger tilbage fra at pålægge vidnet at underkaste sig indgående indgreb som efter tysk ret og det oprindelige norske forslag, men finder, som antydnet i både den danske og norske betænkning, at der bør være adgang til tvangsmæssig gennemførelse over for vidner – om fornødent ved direkte tvang – af en blodprøve el.lign. indgreb med henblik på DNA-analyse. Som det norske forslag – og her modsat tysk ret – finder jeg, at der ikke bør gøres undtagelse for sådanne pårørende, som kunne nægte at afgive vidneforklaring. Som nærmere udviklet i kap. III hindrer tiltaltes ret til tavshed ikke anvendelse af hans legeme og herunder DNA-profil som bevismiddel, og jeg ser ingen grund til en ændret retsstilling for tiltaltes nærmeste.

*

Legemsindgreb over for *udenforstående* kommer på tale i forbindelse med kontrolprøver med henblik på udelukkelse af det størst mulige antal personer i de situationer, hvor den skyldige antages at måtte findes blandt en større, men ikke aldeles ubestemt kreds, for hvis medlemmer mistankekravet ikke på forhånd er opfyldt. Undergrænsen kan meget vel ligge mellem 2 og 3 potentielle gerningsmænd. Andenæs (63) antager ”skjellig grunn” til mistanke mod både A og B, når den skyldige må være en af disse, uden at den ene er mere sandsynlig end den anden, dvs. at tvangsmidler kan anvendes, medens den svenske rapport kræver samtykke til legemsindgreb, når tre personer har været på et gerningssted og kan have afsat et biologisk spor. I livets praksis kommer ofte større tal på tale. I den rene situation er kredsen lukket, f.eks. hvis forbrydelsen er begået på et skib og opdages, inden skibet kommer i havn, men også i andre situationer kan forudsætningen være opfyldt, således når forbrydelsen er begået i en ikke for stor by og i hvert fald kredsen af fastboende kan afgrænses. Hvor der på et sådant gerningssted er efterladt et biologisk spor, som vil kunne medvirke til at identificere gerningsmanden, opstår for politiet naturligt spørgsmålet, om man ved hjælp heraf kan ”screene” alle potentielle gerningsmænd og således indskrænke kredsen af reelle mistænkte til et minimum, ideelt kun een. Da ingen af disse personer er mistænkte på forhånd, kan en sådan undersøgelse kun foretages med deres samtykke. Endelig er det åbenbart, at sådanne undersøgelser på grund af deres bekostelighed og langvarighed kun kan komme på tale i de største sager, typisk mordsager.

Allerede inden DNA-profilens opdagelse findes sådanne undersøgelser på grundlag af fingeraftryk, bl.a. i et par opsigtsvækkende engelske mordsager, men

mulighederne herfor er blevet langt mere realistiske med det nye efterforskningsmiddels meget store diskriminationsevne. Jeg minder igen om *Pitchfork*-sagen fra kap. I, men også i Tyskland findes instruktive eksempler, bedst *Münster*-sagen fra 1990 (64).

Efter et voldtægtsmord fandtes sperma m.v. i den dræbtes vagina. To muligt mistænkte – den ene alvorligt mistænkt – udelukkedes ved DNA-analyse. Kort efter indtraf i samme lille by et lignende mord med identisk fremgangsmåde. Da konventionel efterforskning ikke førte til opklaring, fik politiet hos den sagkyndige tilsagn om undersøgelse af et større antal mistænkte, men ikke en egentlig masseundersøgelse. Ved gængse efterforskningskriterier udtog politiet 92 mænd og opfordrede efter intensiv forsamtale indeholdende information om frivilligheden ved prøveafgivelsen og formålet hermed disse til at afgive blodprøve. 89 efterkom opfordringen, og over for de sidste 3 opnåedes ”relativ problemlos” kendelser efter StPO § 81 a, til tvangsmæssig udtagning. En mistænkt afsløredes blandt de 89 – da hans tre brødre var udtagne og frivilligt havde afgivet prøven, turde han ikke undslå sig – og tilstod begge mord efter intensiv afhøring. Ved domsforhandlingen trak han tilståelsen tilbage, men dømtes, idet retten udtrykkelig anerkendte DNA-undersøgelsen som bevis.

I Norge har i to alvorlige voldtægtssager, bl.a. den kendte *Mysen*-sag (65), været anvendt DNA-analyse over for et stort antal personer – 51, henholdsvis over 170 – inden de skyldige afsløredes.

I dansk praksis er den største DNA-undersøgelse ifølge Morling foretaget i den såkaldte *Lille Skensved*-sag, som endte med frifindelse. I den nylige *Vallembæk*-sag er en formentlig gerningsmand afsløret ved hjælp af DNA-analyse blandt 30 mulige (66).

Medens masseundersøgelser således udviser utvivlsom praktisk nytte, frembyder de også visse tvivlsspørgsmål.

For det første har kritikere rejst spørgsmålet om, hvorvidt et samtykke overhovedet er frivilligt, når indgrebet i tilfælde af nægtelse kan gennemtvinges ved kendelse og muligt ved direkte tvang, jfr. f.eks. de tre manglende i *Münster*-sagen. Dertil kommer, at ingen kan give afkald på forfatningsmæssige rettigheder med virkning for andre end sig selv; men når nogen i en gruppe afgiver blodprøve uden protest, medens andre vægrer sig, svækkes de sidste retsstilling ved de førstes handling. Sluttelig peges på, at de indvundne data kan misbruges, enten ved øjeblikkelig korrelation med eksisterende uopklarede sager som i udløberen af *Pitchfork*-sagen eller ved lagring i en databank til gennemsyn ved senere forbrydelser (67).

Tysk praksis har modsat teorien anerkendt masseundersøgelser jfr. bl.a. *Münster*-sagen. BGH har dog endnu ikke haft en sag herom. Forbundsregeringens lovforslag holder de frivillige undersøgelser uden for loven og viger uden om spørgsmålet om,

hvorvidt vægring ved at medvirke skaber mistanke og dermed adgang til tvangsmæssig indgriben. Det socialdemokratiske forslag anerkender i bemærkningerne frivillige masseundersøgelser, men tilføjer, at ved kravet om "dringender Tatverdacht" som betingelse for tvangsmæssig anvendelse udelukkes, at den blotte vægring giver adgang til tvangsmæssig indgriben.

Medens den svenske betænkning henskyder spørgsmålet til senere overvejelser, foreslår den norske betænkning direkte hjemmel til optagelse af prøver på grundlag af indiskutabelt frivilligt og informeret samtykke, også uden "skjellig" grund til mistanke, men fastholder mistankekravet som forudsætning for tvangsindgreb.

Også den europæiske rekkommendation er klar over problemet om masseundersøgelsers forenelighed med uskyldsformodningen og anfører, at nægtelse ikke automatisk bør medføre mistanke.

Den danske betænkning omtaler utrykt praksis, hvorefter der er givet adgang til optagelse af kontrolfingeraftryk. Også her anerkendes samtykke generelt som grundlag for indgriben, og der viges tilbage fra tvangsindgreb mod ikke-sigtede. Her siges dog også, at hvis et ikke-betydeligt tyveri er begået i et rum, hvor et lille antal personer er til stede, og alle undtagen een frivilligt underkaster sig en ikke-byrdefuld visitation, uden at kosterne findes, kan der være grundlag for at sigte den sidste (68).

I dansk praksis findes en enkelt sag, hvor tvangsmæssig adgang til kontrolfingeraftryk nægtedes politiet (69).

Efter et mord i en isoleret forstadsbydel med ca. 5.700 indbyggere (Avedøre Stationsby) var eneste reelle spor et fingeraftryk. Politiet undersøgte ca. 31.400 aftryk og opfordrede alle mænd mellem 15-55 år og aktuel eller tidligere bopæl i byen til at afgive fingeraftryk. Tre protesterede og fik medhold, idet de ikke var sigtede, og deres eneste tilknytning til sagen var bopæl i området, men hverken færden ved eller anden tilknytning til gerningsstedet, hvorefter lovens krav om "afgørende betydning" (rpl. § 792 d, stk. 2) ikke var opfyldt.

Jeg finder principielt masseundersøgelse på grundlag af informeret samtykke ubetænkeligt. Over for det store flertal af de berørte, som deler politiets ønske om opklaring af alvorlige forbrydelser, er det næsten absurd at gøre gældende, at deres samtykke til indgrebet er afgivet under anden tvang end fornemmelsen af en etisk borgerpligt, hvilket ikke kan invalidere samtykket. Enhver, mistænkt eller ej, som frivilligt indfinder sig hos politiet og renser sig for mistanke, medvirker til at isolere den eller de tilbageværende, som ikke er rensede, således at mistanken imod disse sluttelig når styrken "bestemte grunde" eller "skjellig grunn", men på ny, vore etiske og muligt retlige pligter kan umuligt hindre borgeren i at foretage denne handling – eller øvrigheden i med tak at modtage denne hjælp, også med den anførte konsekvens.

Det eneste reelle tvivlsspørgsmål – idet jeg henskyder spørgsmålet om eventuelt misbrug af kontrolprøverne til de to sidste kap. – er behandlingen af de nægtende. I lighed med alle andre er jeg klar over, at tvang imod en nægtende forudsætter mistanke af samme styrke som svarende til sigtelse, hvorved jeg bortser fra de pragmatiske regler om fingeraftryk m.v. Om sådan mistanke foreligger in concreto, afhænger af omstændighederne. Hvis kriteriet for politiets afgrænsning af den ønskede masse er meget løst eller den opgivne grund for nægtelsen er plausibel, eller et betydeligt antal personer nægter at afgive prøven, taler det for at afslå tvangsindgreb, men hvis populationen er begrænset – hvilket klart var tilfældet i Münster-sagen, hvor forudgående udvælgelse efter sædvanlige kriminalistiske kriterier var foretaget – eller den opgivne grund er lidt rimelig, eller kun enkelte nægter at medvirke, taler det for at give adgang til tvangsindgreb. En praktiker vil ej heller undlade at anskue den nægtendes personlige forhold og mulige forbindelse til gerningsstedet, inden afgørelsen træffes. Men at frivilligheden på et tidspunkt kan gå tabt, ser jeg ikke som et afgørende argument imod tvangsindgreb.

V. OVERSKUDSINFORMATION (70)

1° Kan en DNA-profil udvundet hos sigtede under efterforskningen af een sag benyttes til sammenligning med foreliggende spor i andre, uopklarede sager?

2° Kan en DNA-profil udvundet i kontrolformål hos vidner eller udenforstående under efterforskning af een sag benyttes som under 1° angivet?

3° Kan en blodprøve udtaget i anden straffesag – eks. færdselslovens § 53 om spirituskørsel – benyttes via udvinding af DNA-profil som under 1° angivet?

4° Kan en blodprøve udtaget uden sammenhæng med straffesager – vigtigst eks. en lægeligt begrundet blodprøve – benyttes via udvinding af DNA-profil til opklaring af forbrydelser?

I alle fire tilfælde tænkes på anvendelse af blodprøve eller DNA-profiler, som aktuelt kommer i politiets besiddelse og anvendes til opklaring af aktuelle eller ældre sager, medens opbygning af et DNA-arkiv, en database, til identifikationsøjemed i senere sager omhandles i næste kap. Spørgsmålet om anvendelse af DNA-materialet til afsløring af sygdomme m.v. og andre indgreb i personlighedsbeskyttelsen er allerede behandlet i kap. III.

Det første spørgsmål går ind i centrum. Afsløring af serieforbrydelser ved anvendelse af resultaterne på sporene fra uopklarede forbrydelser er et af metodens fineste fortrin. Det sker ikke sjældent i praksis. Under udarbejdelsen af denne afhandling har jeg (og redaktøren) naturligt læst avisernes omtale af sager med anvendelse af DNA-profil lidt nøjere end ellers, og ikke sjældent fører et DNA-bevis fra en sag til opklaring af en gammel sag eller i det mindste til bevis for, at samme gerningsmand har begået to eller flere uopklarede forbrydelser, til

gavn for den fortsatte efterforskning (71). De næsten eksplosive muligheder minder om konsekvenserne ved indførelse af EDB-registrering af fingeraftryk med deraf følgende muligheder for hurtig og nem sammenligning på uopklarede sager; jeg fik selv ved årsskiftet 1991–92 i selve grundlovsforhøret en frisk serie villaindrud udvidet med et over to år gammelt hyrevognsrøveri afsløret ved anvendelse af den nye registrering af fingeraftryk på uopklarede sager (72). De lege lata er der ingen tvivl om lovligheden; det har altid været anerkendt praksis at forsøge at udfinde forbindelsen mellem uopklarede sager og netop anholdte personer. Det er muligt for dansk rets vedkommende, at en analogislutning efter retsplejelovens § 789, stk. 2, vil føre til, at et eventuelt bevis kun kan bruges i retten vedrørende lovovertrædelser, som selvstændigt kunne have givet anledning til legemsindgreb, men da der alene kræves et maksimum af 1 år 6 måneder, udgør det ingen reel begrænsning.

I Tyskland er den helt friske § 98 c i StPO, som svarende til det ovenstående tillader politiet at sammenligne det ”genetiske fingeraftryk” i en ny sag med spor i gamle, uopklarede sager, blevet kritiseret de lege ferenda, og det er foreslået at indskrænke denne adgang til tilfælde, hvor der i forvejen består konkret mistanke i den enkelte sag (73). Jeg står totalt uforstående over for en teori om, at en sigtet skulle have en retsbeskyttet interesse i ikke at få andre overtrædelser efterforsket end den, som mere eller mindre tilfældigt har ført til hans anholdelse.

Det *andet* eksempel svarer til *Martin*-sagen, udløberen af *Pitchfork*-sagen, jfr. kap. I, hvor de mange kontrolprøver fra en meget omfattende undersøgelse sammenlignes med gamle sager, hvilket medførte afsløring i en voldtægtssag. Jeg kender ikke nordiske eksempler, og situationen omtales ikke i nogen af de af mig læste kilder. Der er ej heller praktisk mulighed for denne efterforskning i meget lang tid, idet disse prøver i alle retssystemer tilintetgøres ved sagens afslutning, jfr. for Danmarks vedkommende § 792 f, stk. 2. Men helt kan det vel ikke udelukkes, at en politimand med god hukommelse pludselig erindrer en forbindelse mellem en person, der har afleveret en kontrolprøve, og uopklaret sag, hvor der måske er uidentificerede spor, og på grundlag heraf foretager en sammenligning, medens den første sag alligevel verserer, og politiet derfor endnu er i lovlig besiddelse af materialet. I øvrigt afsløredes Martin ved analyseresultatet, medens prøven allerede var tilintetgjort.

Medens jeg ikke er i tvivl om lovligheden af en sådan efterforskning – på ny må det erindres, at efter nordisk ret knytter betingelserne sig alene til udvindingen af blodprøven eller andre prøver, men ikke til den efterfølgende analyse – kan man bestemt overveje, om politiet ikke ved en sådan praksis risikerer at miste den for gennemførligheden af masseundersøgelser helt vitale beredvillighed hos den relevante befolkningsgruppe (74). Jeg anser selv risikoen for overdrevet, idet kun den, der ved sig skyldig i en uopklaret forbrydelse, hvor spor og DNA kunne tænkes at foreligge, vil have anledning til at afslå medvirken, og det må være en meget sjæl-

den fugl. Moralsk set ser jeg ej heller noget problem i forhold til den uheldige mand, der ved at aflevere en blodprøve nok kan rense sig i den nyeste sag, men ikke i den tidligere sag. Han har intet krav på frit lejde for ældre forbrydelser, medens han er vidne vedrørende en ny overtrædelse.

En mellemløsning kunne være at indskrænke efterforskningen til enkelte konkrete sager, men at undlade at "køre" alle prøver på alle gamle sager. En således begrænset praksis ville ikke risikere at svække beredvilligheden til at levere kontrolprøver. Jeg vil ikke udtrykke en præference mellem denne løsning og den totale efterforskning, men et fuldstændigt forbud imod anvendelse af kontrolprøver må jeg afvise.

Ifølge lovforslaget fra SPD må prøver fra andre end sigtede kun anvendes i den konkrete sag. I følge regeringsforslaget må de – ligesom prøver fra sigtede – også anvendes i "anhængige" sager.

Den tredje eksempel er mere tænkbart i det praktiske retsliv. Blodprøver i sager om spirituskørsel opbevares på Retskemisk Institut i et år med henblik på imødegåelse af anbringender om fejl eller forbytning ved udtagelsen og prøven, og der kan næppe være praktiske hindringer for prøvernes anvendelse til DNA-analyse.

Spørgsmålet om lovligheden er indirekte behandlet i en interessant norsk dom.

Rt. 1990,1008. I forbindelse med automatisk færdselskontrol var tiltalte blevet fotograferet, hvilket fotografi retten tillod fremlagt ikke blot som bevis for hastighedsoverskridelse, men også for tyveri (hæleri). Justisdepartementets instruks om færdselskontrollen bestemte, at fotografierne ikke måtte benyttes til andre formål end dem, de var indhentede for. Tiltalte påberåbte sig med støtte heri rettergangsfejl og henviste ligeledes til lovgivningen om telefonaflytning i narkotikasager, hvor "overskudsinformation" ikke må bruges under efterforskning af andre forhold (som det ses, en skærpelse af vor § 789, stk. 2, hvorefter kun benyttelsen i retten forbydes).

Høyesterett godkendte det skete med bemærkning, at bevisførelsen som udgangspunkt er fri, at beviset var lovligt, og at den interne instruks ikke kunne føre til andet resultat.

Den norske betænkning vil ikke drage parallellen til anvendelse af blodprøven til DNA-analyse, idet fotografiet i 1990-dommen kunne anvendes, som det var, medens blodprøven først ville kunne bruges efter en ekstra handling, analysen. Jeg er uenig: Som før nævnt er efter nordisk ret det afgørende udtagningen af prøven, og har man den lovligt, kan man også foretage analysen. Jeg ser i øvrigt ikke de lege lata eller ferenda nogen betænkelighed ved anvendelsen.

Om det fjerde spørgsmål har mange gjort gældende, at hvis en person har været i forbindelse med læge eller sygehus og herunder fået udtaget blodprøve eller andre prøver, bør disse aldrig kunne anvendes i efterforskningen med

henblik på DNA-analyse. Både SPD-lovforslaget og den svenske rapport foreslår uden særlig begrundelse et absolut forbud imod sådan benyttelse, medens Europarådets rekommendation alene ønsker forbud som hovedreglen og ikke udelukker anvendelsen under klare og udtrykkelige betingelser f.eks. ved samtykke – hvor løsningen synes oplagt, det kunne være offerets blodprøve – eller når DNA-analyse er fornøden til opklaring af meget alvorlige forbrydelser (75).

Jeg finder i lighed med Europarådet, at disse prøver må kunne behandles på linie med andre bevismidler og dokumenter i lægers og sygehuses besiddelse, således at editionspligt jfr. retsplejelovens § 827 forudsætter opfyldelse af de meget strenge betingelser for gennembrydning af vidneudelukkelsesreglen i § 170, stk. 2, men at et absolut forbud er for vidtgående. Hvis en ukendt, men farlig forbryder under flugt har ladet sig behandle for sår, kan forklaring formentlig afkræves en læge, jfr. den gamle afgørelse i VLT 1943,164, og hvis lægen/sygehuset i denne forbindelse har udtaget blodprøver el. lign., må det samme gælde her. Med den norske betænkning finder jeg at måtte advare imod, at man på til dels emotionelt grundlag tillægger de etiske aspekter for stor vægt. Her er en sådan advarsel på sin plads.

Sluttelig vil jeg nærmest som opsamling anføre, at hvis Retsgenetisk Afdeling besidder en blodprøve hidrørende fra en faderskabssag eller familiesammenføringsag, finder jeg intet til hinder for anvendelse heraf i straffesag, evt. via en editionskendelse. Hvis blodprøve er udtaget f.eks. i sag om spirituskørsel el. lign., og tiltalte gør fejl eller forbytning gældende, kan intet være til hinder for, at spørgsmålet, om prøven i det hele taget hidrører fra tiltalte, søges løst ved DNA-analyse, da dette åbenbart er i retssikkerhedens interesse.

VI. ET DNA-REGISTER?

Igennem mange år har politiet opbygget registre over sigtedes eller domfældtes fotografier ("Forbryderalbum") og fingeraftryk ikke blot med henblik på efterforskningen af den konkrete sag, men også til identifikation for senere brug, hvor fortsat oplysning om den skyldiges udseende og fingeraftryk kan være til nytte, også selv om dette var uden betydning for den oprindelige sag, f.eks. fordi den skyldige afsløredes på andet grundlag eller måske ligefrem tilstod. Pr. 1985 var det danske Centralbureaus samling af fingeraftryk vokset til 338.272 (76). Tilsvarende samlinger med samme formål findes i alle lande med et moderne politi.

Det er naturligt, at tanken om at opbygge et tilsvarende arkiv over DNA-profiler er opstået særlig hos politiet. Fortrinene som opregnede i de norske og svenske betænkninger er åbenbare: Forbrydelser kan opklares hurtigere og billigere; muligt kan en serieforbryder standses hurtigere; tidligere dømte, som uundgåeligt er i søgelyset efter nye forbrydelser af samme art, kan hurtigere

renses; endelig kan selve bevidstheden om at være inkluderet i et DNA-register virke præventivt på den tidligere dømte, som må være klar over den forøgede risiko for afsløring, idet det er svært at sikre sig imod at efterlade DNA-spor på gerningsstedet. Modforestillingerne henviser særlig til personlighedsværnet, men afhængigt af omfanget og optagelseskriterierne ser jeg ikke, at viden om optagelse i et DNA-register skulle være mere belastende end viden om optagelse i strafferegistret eller fingeraftryksregistret.

Begyndelsen til et sådant register er naturligt de indvundne DNA-undersøgelser i afsluttede sager. Ifølge Morlings oplysninger til mig foretager Retsgenetisk Afdeling ikke systematisk sammenligning mellem DNA-resultater i aktuelle og gamle sager, hvorimod man efter aftale med politiet sammenligner resultaterne fra specificerede sager; en udvidet sammenligning er under overvejelse. Dette kræver efter min opfattelse ikke retlig regulering. Det er samtidig åbenbart, at registret først bliver brugbart ved medtagelse af data fra andre og flere sager end dem, hvor DNA-analyse tilfældigt har været anvendt, og dette rejser retlige og delvis etisk-retspolitiske spørgsmål.

For det første opstår spørgsmålet om hjemmel til et DNA-register. Både den norske og den svenske betænkning udgår fra, at særskilt lovhjemmel er fornøden, og formulerer et udkast, i Norge dog alene som en bemyndigelsesbestemmelse i straffeprocessloven med tilhørende ret udførlige administrative forskrifter (som også formuleres). Også i Danmark vil lovændring være nødvendig med henblik på tvungen afgivelse af blod- eller anden prøve i sager, hvor DNA-analyse ikke har været "af afgørende betydning for efterforskningen" og indikationskravet i § 792 a, stk. 2, således ikke opfyldt. Afgrænsningen af tilfælde, hvor prøve kan kræves, nødvendiggør ligeledes lovregulering.

For det andet bliver det nødvendigt at skabe en adgang til at indkalde dømfældte til afgivelse af prøve, hvis dette ikke er sket under sagen – således begge nordiske betænkninger, idet den svenske foreslår adgang til at "omhänderta" den dømte til prøveudtagning, hvis han er på fri fod. Det er lettere at udtage prøven straks ved sigtelsen samtidig med fotografering og fingeraftryk, men den svenske betænkning afviser bestemt en prøveudtagning "for eventuelt framtida bruk". Jeg er mindre betænkelig ved en udtagning af prøven på forskud, men under alle omstændigheder kan en hjemmel til efterfølgende tvangsmæssig udtagning ikke undværes.

I England, hvor databasen pr. 1993 kun omfatter spormateriale og profiler fra dømte, hvor DNA-profilen anvendtes som bevis under sagen, foreslås adgang til tvangsmæssig udtagning af "non-intimate" prøver til fremtidig opbevaring ved sigtelse for alvorlige overtrædelser, hvad enten DNA er af betydning i den konkrete sag eller ej (77).

For det tredje, og det er nok det væsentligste spørgsmål, skal registret afgrænses. Det ene yderpunkt, afgrænsning til de DNA-profiler man har i forvejen, herunder spormateriale fra uopklarede forbrydelser, overflødiggør naturligvis spørgsmålene om hjemmel og tvang, men er ellers totalt irrationelt. Intet fornuftigt eller etisk hensyn taler for, at den i første omgang undslupne og derefter på grundlag af DNA-analyse afslørede voldtægtsforbryder skal stå i registret, medens den in flagranti anholdte slipper. Det andet yderpunkt, hele befolkningen, ville muligt kunne gennemføres praktisk i løbet af en generation, i hvert fald i Sverige, hvor sygehusene tager en prøve kaldet PKU (phenyl kuetal urin) på alle nyfødte og alle patienter ved undersøgelse eller indlæggelse. Prøven muliggør DNA-analyse, og ved sammenkøring af prøven med personnumre – krævet af en politimyndighed, men indtil nu afslået af datainspektionen – ville et altomfattende DNA-register til brug for efterforskningen af forbrydelser komme meget nærmere (78). Jeg viger tilbage fra en så voldsom generel udvidelse af den samfundsmæssige kontrol. Omvendt finder jeg ligesom i forrige kap., at politiet i konkrete særlig alvorlige tilfælde gennem en retskendelse bør kunne kræve de relevante oplysninger fra det pågældende sygehus.

Den norske betænkning foreslår obligatorisk registrering af domfældte for (fuldbyrdet eller forsøgt) voldtægt, utugtig omgang med børn under 14 år, stedbørn, plejebørn m.v., incest, drab, grov legemsbeskadigelse og groft røveri samt fakultativ registrering efter statsadvokatens bestemmelse (med rekurs til rigsadvokaten) i alle andre volds- og sædelighedssager, almenfarlige forbrydelser og sager med strafferamme på mere end 6 år fængsel, dvs. over nævningegrænsen. Det svenske katalog, som alene fastsætter obligatorisk registrering, ligner meget det norske, men omfatter også mindre sager, hvor DNA-analyse har været anvendt in concreto. Begge forslag tilsigter at ramme dels de alvorligste forbrydelser, dels de tilfælde, hvor et register kan antages at være til størst nytte, typisk hvor tilbagefaldsfrekvensen er høj. Den svenske betænkning indeholder tabeller over tilbagefald opdelt på forbrydelseskategorier. Tallene er måske ikke voldsomt høje – af 264 personer, dømte i 1982 for alvorlige sædelighedsforbrydelser, for blot at tage eet eksempel, recidiverede indtil 1992 165, hvoraf 129 i grovere forbrydelser, heraf 41 i sædelighedsforbrydelser, 51 i vold m.v., 35 i trusler, tvang, indtrængen og 58 i tyveri m.v. – men efter mit skøn høje nok til at legitimere et register af omfang som det foreslåede. Det ses, at de dømte ikke altid recidiverer i samme art forbrydelser, hvilket er et godt argument for ikke at indskrænke registret til alvorlige sædelighedsforbrydelser, selv om disse indtil nu har været de mest oplagte eksempler på anvendelse af DNA-analyse. Jeg har i øvrigt sympati for det norske forslag om fakultativ adgang til registrering i grænsetilfælde – somme tider er subsumptionsvalget i voldssager mellem straffelovens § 244 og § 245, henholdsvis mellem § 245 og § 246, meget vanskeligt og

resultatet næsten tilfældigt, hvilket taler imod en fast og undtagelsesfri afgrænsning. At sager, hvor DNA-analyse har været anvendt, altid bør inkluderes, finder jeg åbenbart.

Udover afgrænsningen i omfang opstår for det fjerde spørgsmål om udstrækning i tid. Efter dansk ret slettes fingeraftryk, når den pågældende er død eller fyldt 80 år (her med mulighed for undtagelse). Medens den svenske rapport i tilslutning til Europarådet – som ønsker faste regler om slettelse efter en i forvejen fastsat periode – foreslår slettelse efter 20 år, vil den norske betænkning fastholde registreringen på livstid, hvilket jeg har mest sympati for. Man kan sagtens konstruere eksempler på praktisk skadevirkning ved en slettelse, og omvendt kan belastningen for den for mange år siden domfældte ved at stå i DNA-registret ikke være større end ved at stå i fingeraftryksregistret – straffedomme makuleres ej heller efter et vist antal år. I den anden ende må også en 14årig drabsmand kunne optages i registret, selv om han er under den kriminelle lavalder, når beviset foreligger efter anklagemyndighedens opfattelse. Endelig opstår der overgangsproblemer for personer domfældte – muligt afsnøre – inden tidspunktet for oprettelsen af registret.

Endelig, for det femte og sidste, opstår spørgsmålet om acces til registret, idet jeg naturligvis forudsætter streng databeskyttelse. Politiet må have adgang til at søge i registret i alle sager, også selv om den konkrete sag ikke ville give adgang til registrering. Med den norske betænkningens karske sprogbrug må drabsmanden finde sig i øget opdagelsesrisiko, når han begår checkfalskneri, men ikke omvendt. Princippet i den besværlige § 789, stk. 2, bør ikke hindre den blotte gennemgang af et eksisterende register. At retten og politiet (anklagemyndigheden) kan beslutte søgning i registret, er en selvfølge – jeg nævner kun i overskriftsform spørgsmålet om en eventuel registerførers kompetence, men en form for spærreled må der vel være – men nok så vigtigt er det, om også forsvareren skal kunne gå direkte til registerføreren. "Waffengleichheit"-princippet, som betones i nyere teori og praksis, særlig i forbindelse med Den europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6, stk. 1, m.v., kunne som udgangspunkt tale herfor. Jeg finder dog, at forsvaret bør henvises til at rette henvendelse gennem politiet og i tilfælde af dettes afslag til retten efter retsplejelovens § 746. Forsvareren har jo ej heller direkte adgang til politiets øvrige registre. Som jeg læser den europæiske Menneskerettighedsdomstols praksis, særlig Brandstetterdommen, vil en sådan ordning ikke blive anset som konventionskrænkelser (79).

Også den amerikanske rapport fra 1992 foreslår en databank, i øvrigt med den ikke uvigtige forsigtighedsregel, at overensstemmelse mellem spormateriale og en DNA-profil fra registret alene bør betragtes som tilstrækkelig grund til udtagning af en prøve fra den mistænkte, men ikke som bevis (idet selve søgningen i en databank er udtryk for selektion) (80).

I Tyskland synes de juridiske betænkeligheder at være så store, at et DNA-register slet ikke kommer på tale (81). Begge lovforslag med bemærkninger omtaler alene bevarelse af materialet med henblik på eventuel genoptagelse af den konkrete sag.

Ekskurs om de ikke-dømte

Enhver praktiker ved, at frifindelse eller påtaleopgivelse kun i et mindretal af tilfælde er ensbetydende med renselse. Kun i detektivromaner finder man altid "den rigtige". Princippet "heller må ti skyldige gå fri etc." må føre til, at ikke så få ikke-dømte i virkeligheden er skyldige. Det kan og bør ikke være anderledes. Det er derfor uundgåeligt, at når politiet i de indledende stadier af efterforskningen af en alvorlig forbrydelse "round up the usual suspects" – dette frivole citat må læseren finde selv – omfatter denne rutine ikke blot de for lignende forbrydelser tidligere dømte, men også de tidligere blot mistænkte.

Lige så naturligt er det, at politiet ønsker at beholde eventuelle identifikationsmidler såsom fotografier, fingeraftryk – og DNA-profiler – ikke blot på dømte, men også mistænkte, i hvert fald når mistanken ikke har vist sig at være grundløs, f.eks. fordi den rette skyldige er afsløret. Og det er lige så uundgåeligt, at teoretikere og retspolitikere vil fastholde, at alle ikke-dømte bør stilles ens.

Dilemmaet ses i alt af mig læst materiale. Nærmest på en anerkendelse af de efterforskningsmæssige hensyn kommer den norske betænkning, men også den vælger at fastholde, at der i disse tilfælde ikke kan registreres, naturligvis med undtagelse af dem, der alene frifindes på grund af utilregnelighed. I samme retning de andre retssystemer, både de lege ferenda om det nye DNA-register og de lege lata om fingeraftryksregistre. Ifølge den engelske Police and Criminal Evidence Act har de frifundne m.v. endog ret til efter begæring at overvære destruktions af egne fingeraftryk.

Her er dansk ret den store pragmatiske undtagelse. Lovregulering skete først med 1989-loven, men indtil da har nogle ombudsmandsager illustreret problemet. Ret tidligt nåedes en anerkendelse af, at fotografier burde destrueres efter frifindelse m.v. på grund af misbrugsrisikoen særlig for forevisning til vidner i senere sager, men politiet destruerede efterhånden kun fingeraftryk ved forveksling eller klart uretmæssig sigtelse. Ombudsmanden kritiserede i sagen FOB 1981, p. 131 den manglende lovregulering, men det fremgår, at han i to konkrete sager ikke kritiserede afgørelserne. 1987-betænkningen foreslog destruktion af kontrolaftryk af ikke-sigtede samt af direkte ulovligt optagne fingeraftryk, men fastholdt gældende praksis for de sigtede ikke-dømte og henviste bl.a. til, at der ikke var så få eksempler på, at fingeraftryk fra frifundne eller personer, mod hvem påtale var opgivet, var af afgørende betydning i senere sager (82).

Under 1989-lovens tilblivelse var dette det eneste virkelige stridsspørgsmål. Justitsministeren fastholdt den gældende ordning og henviste til den betydelige nytte ved bevarelse af fingeraftrykkene i modsætning til den ringe gêne for den berørte. Blodprøver m.v. sidestillede i bemærkningerne udtrykkelig med fingeraftryk. SF argumenterede som de eneste, at der efter frifindelse eller påtaleopgivelse ikke bør

være et efterslæb i form af identifikationsoplysninger, medens alle andre accepterede ministerens forslag. Kun Det radikale Venstres ordfører nævnte – men sagen har nok været i alles tanker – ”Femøremordet”, hvor et væsentligt bevis var et fingeraftryk svarende til et fingeraftryk fra en tidligere sag om voldtægt, hvor tiltalte – gerningsmanden i den senere, uhyggelige mordsag – først var domfældt og derpå frifundet efter genoptagelse på omstridt grundlag (83). Ministeren fremhævede sluttelig, at fingeraftrykket ved en ny sag kunne medføre en omgående rensning af den tidligere mistænkte (84).

Efter formuleringen af § 792 f, stk. 2, i lyset af tilblivelsen er der ikke tvivl om, at blodprøver m.v. og DNA-profilen for den sigtede efter gældende dansk ret kan bevares også efter frifindelse eller påtaleopgivelse. Spørgsmålet har været rejst, om Menneskerettighedskonventionen fører til et andet resultat.

Blodprøveudtagning har været indbragt nogle gange for menneskeretsorganerne i Strasbourg. I afgørelserne 8239/78, X mod Nederlandene, og 8278/78, X mod Østrig, fastslog Kommissionen, at selv et så lille indgreb som en blodprøve omfattes af konventionens art. 8, stk. 1, om indgreb i privatlivet, men at de konkrete indgreb – til brug i færdselssag, henholdsvis faderskabssag – var nødvendige af hensyn til andres rettigheder, jfr. stk. 2, hvorfor klagerne afvistes.

Bevarelse af akter, herunder fingeraftryk, efter frifindelse el.lign. har været genstand for to afgørelser, ligeledes i Kommissionen.

I sagen 1307/61, X mod Forbundsrepublikken Tyskland, klagede en tysk sagfører for sjette (!) gang over manglende destruktion af sagsakter, incl. fotografi og fingeraftryk, hvor en fældende dom fra 1940 for homoseksuelle handlinger var blevet ophevet efter krigen. Kommissionen – som i øvrigt karakteriserede klagen som ”querulous” og ”abusive” – fastslog, at bevaring af akter om gamle straffesager, incl. dokumenter, fotografier og fingeraftryk, er nødvendig i et moderne demokratisk samfund til forebyggelse af forbrydelser samt i den offentlige sikkerheds interesse, således at stk. 2 i art. 8 under alle omstændigheder gælder, hvad enten stk. 1 foreligger eller ej.

Mere seriøs var sagen 8022/77 m.v., McVeigh m.fl. mod Storbritannien, også efter art. 8, hvor tre personer anholdtes som mistænkte for IRA-terrorisme, hvorunder de fotograferedes og deres fingeraftryk toges. Efter 45 timers forløb løslødes de, og de var nu åbenbart uden for mistanke. Kommissionen anerkendte en del af klagen – uden betydning her – afviste næsten uden diskussion klagen over optagelsen af fotografier og fingeraftryk, men overvejede alvorligt, om disse med rette var opbevarede efterfølgende. Med stemmerne 11-1 afvistes denne del af klagen, idet flertallet nævnte den totalt manglende mistanke, men sluttelig understregede bekæmpelsen af terrorisme som det afgørende hensyn.

Jeg tør ikke sige, om henvisningen til terrorisme skal forstås indskrænkende, således at Kommissionen ville være nået til det modsatte resultat i en sag om almindelige forbrydelser, eller det blot er et ekstra argument, som var nødvendigt

i en sag, hvor klagerne var åbenbart sagesløse. Siden Kommissionen citerede 1961-afgørelsen uden at tage afstand fra den, er jeg tilbøjelig til at antage det sidste. Ad åre vil dette spørgsmål muligt blive afklaret, idet en klage i en engelsk sag, Williams, om manglende destruktion af en DNA-profil fra en (tidligere) mistænkt i en mordsag i 1992 er indbragt for Kommissionen (85).

I sagen UfR 1992, 948 VLD fastslog Vestre landsret efter en gennemgang af tilblivelsen af § 792 f, at opbevaring af fingeraftryk efter frifindelse (in casu for voldtægt) ”kan ikke antages at være i strid med artikel 8”. Ikke uden føje har Eva Smith (86) kritiseret den manglende begrundelse for resultatet, hvorved bl.a. ikke kan ses, om indgrebet anses for at falde uden for art. 8, stk. 1, eller at være legitimeret af stk. 2. Hvorvidt det, som også nævnt af Eva Smith, kunne tænkes at stride imod uskyldsformodningen i art. 6, stk. 2, fører for vidt at komme ind på i denne allerede for lange artikel, men jeg tror det ikke.

Sammenfattende er det min opfattelse, at den singulære, men fornuftige danske ordning næppe vil blive kritiseret i Strasbourg, og at den bør bibeholdes.

Adresse: Dommer Peter Garde
Hillerød kriminalret
Torvet 3-5
DK-3400 Hillerød

Noter:

- 1) Ved de tekniske beskrivelser står jeg i gæld til dr.med. Niels Morlings utrykte redegørelse ”DNA profil analyser”, afgivet den 28. marts 1990 til Justitsministeriet inden beslutningen om indførelse af metoden i retsgenetisk sammenhæng. I Politiets Årsberetning 1993 p. 42 ff. findes en kortfattet, instruktiv artikel af lektor Birthe Eriksen.
- 2) Kelly m.fl.: Method and Application of DNA Fingerprinting: A Guide for the Non-Scientist. Criminal Law Review 1987, p. 105 ff. – Et retsmedicinsk laboratorium for fisk og dyreliv i Oregon udtager DNA fra dyrerester til anvendelse i straffesager om ulovlig jagt m.v. på beskyttede dyrearter jfr. Politiken, 19. september 1994. DNA-analyse kan muligt fastlægge hunderacer, således at hunde under mistanke for at være pit bull terriers alligevel ikke skal aflives. The Times, 21 s. m.
- 3) The Sunday Times, 16. juni 1994, Berlingske Tidende, 3. juli 1994. NOU 1993:31, p. 15. Analysen har nu identificeret prætendenten, som ikke er Anastasia. Berlingske Tidende, 6. oktober 1994.
- 4) Klumpe, p. 48, Kelly, op.cit. (note 2), p. 109.
- 5) Klumpe, pp. 49 f. og 87 ff.
- 6) Janet C. Hoefel: The Dark Side of DNA Profiling: Unreliable Scientific Evidence Meets the Criminal Defendant, Stanford Law Review, 42 (1989-90), p. 465 ff., beskriver stærkt kritisk den amerikanske udvikling. Udførlige henvisninger til praksis og debat. Den første dødsdom er afsagt på grundlag af en DNA-analyse, op. cit. note 6.
- 7) Morling i skrivelse til mig.
- 8) NOU 1993:31 p. 14 f.
- 9) RPS 1994:2, indledningen.

- 10) Alldridge: Recognising Novel Scientific Techniques: DNA as a test case. *Crim. L. R.* 1992, p. 687 ff., herunder med citat fra kritiker, som snarere end fingeraftryk sammenligner DNA med øjenvidneforklaring, hvorefter både gerningsmanden og sigtede var iført en gul jakke på gerningstidspunktet. Klumpe fastholder derimod benævnelsen trods de anerkendte svagheder, p. 13 f.
- 11) Gössel: Gentechnische Untersuchungen als Gegenstand der Beweisführung im Strafverfahren. *Gedächtnisschrift für Karlheinz Meyer*, 1990, p. 121 ff. (v. p. 124).
- 12) Morling i interview i *DJØF-bladet* nr. 10/1994.
- 13) *RPS* 1994:2, p. 36.
- 14) I engelsk debat ses forslag om uafhængige eksperter, jfr. Gee (prof. i retsmedicin): The Expert Witness in the Criminal Trial. *Crim. L. R.* 1987, p. 307 ff. Den seneste Royal Commission on Criminal Justice har dog i sin 1993 udgivne "report", p. 158 ff., alene foreslået praktiske forbedringer, f. eks. forudgående møder mellem begge siders eksperter, og forkaster en ekspert udmeldt af retten, "så bliver der bare tre!"
- 15) Hoeffel, op. cit. (note 6) v. p. 477 og passim. Neufeld (forsvarer i Castro-sagen) & Colman: When Science Takes the Witness Stand. *Scientific American*, 1990, vol. 262/5 18 ff. med gennemgang af fejkilder. Neufeld og Colman fremhæver bl.a. risikoen for "band-shifting" som en kilde til fejlmåling, jfr. herom også Bjørnar Olaisen: *Genteknologi og rettsmedisin* (i: *Genteknologi og samfund*, 1992, red. Prydz) p. 52 ff. (v. p. 61).
- 16) McLeod: English DNA Evidence Held Inadmissible. *Crim. L. R.* 1991, p. 583 ff.
- 17) National Research Council: *DNA Technology in Forensic Science*, Washington 1992, p. X.
- 18) Eksemplet hos Birthe Eriksen, op. cit. (note 1), p. 44.
- 19) *DNA Technology* etc. (note 17), p. 76.
- 20) Op. cit. (note 6), p. 490.
- 21) Young: Current Topic; DNA Evidence – Beyond Reasonable Doubt? *Crim. L. R.* 1991, p. 264 ff. bl. a. med påvisning, at Castro-sagen ikke opfyldte dette kriterium. Neufeld & Colman (note 15), p. 24 fremhæver problemet, om den spansktalende befolkningsgruppe i U.S.A. kan betegnes som en enhed i ligevægt eller bør opdeles i cubanere, puertoricanere og "chicanos".
- 22) Hørsholm rets dom af 2. oktober 1991, stadf. den 24. februar af Ø. L. 6. afd. (s. s. 340/1991). – Velvilligt overladt mig af retsformanden i første instans, retsassessor Anette Hald.
- 23) H. E. Hansen & N. Norling: Genetic investigations in immigration cases and frequencies of the VNTR systems . . . in *Turks. Forensic Sci Int* 1993: 60: p. 23–35.
- 24) BGH (Bundesgerichtshof), dom af 12. august 1992, NJW (Neue Juristische Wochenschrift) 1992, 2976, ophævelse af fældende dom, der i sine præmisser behandlede en meget stærk DNA-erklæring som egentligt bevis i stedet for en blot abstrakt udtalelse om den statistiske sandsynlighed. Jfr. Klumpe, p. 121. – Resultatet synes noget formalistisk, og tiltaltes skyld forekommer efter referatet åbenbar (der var andre beviser).
- 25) *The Independent*, 9. juni 1994.
- 26) Dom af 22. marts 1994 (S. S. 16/1992). – Velvilligt overladt mig af dommer H. Hallenberg.
- 27) *NOU* 1993:31 p. 15.
- 28) *NJW* 1989, 787 og 1990, 2944. Klumpe, p. 119 f.
- 29) *NJW* 1990, 787. Klumpe, loc. cit. På linie med mig Gössels kommentar til dommen i *Juristische Rundschau* 1991, p. 31 ff.
- 30) Fremhævet i Morlings redegørelse og så godt som alle bidrag.
- 31) Hoeffel, op. cit. (note 6) v. p. 61.
- 32) Betænkning nr. 1104/1987 p. 61.
- 33) Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker, Oslo 1969, p. 224. *Straffeprocessloven* med kommentarer ved Bjarke og Keiserud, 1986, I, 430.
- 34) *Rättegångsbalken* med kommentarer, Norstedt 1986, ff. (Fitger ad kap. 28).
- 35) Kleinknecht-Meyer, *Strafprozessordnung*, 39. udg., 1989, pp. 279 og 283.

- 36) Til det følgende Klumpe, p. 56 ff. og The Police and Criminal Evidence Act 1984, 2. udg., 1990, komm. Michael Zander.
- 37) Walker og Cram: D.N.A. Profiling and Police Powers. Crim. L. R. 1990, p. 479 ff. (v. p. 482 f.).
- 38) Jeg har overværet en heldags nævningesag, hvis eneste reelle bevisspørgsmål var, om to politibetjente inden blodprøven havde tilbudt tiltalte en udåndingsprøve, som han derefter skulle have afslået under påberåbelse af astma. Garde: Spritkørsel i England. Dansk Politi 1973, p. 388 ff.
- 39) Gelowitz: "Yet he opened not his mouth": A Critique of Schedule 14 to the Criminal Justice Act 1988. Crim. L. R. 1989, p. 198 ff.
Titlen citerer Esajas' bog kap. 52, v. 7: "Han oplod ikke sin mund", om den lidende Herrens tjener. Kun en meget vred mand vil vove en næsten blasfemisk parallel.
- 40) Jfr. note 14, pp. 14 f. og 189.
- 41) The Times, primo august 1994.
- 42) Betænkning nr. 1104/1987 p. 37.
- 43) RPS 1994:2, pp. 15 ff. og 52 ff.
- 44) Susan M. Easton: Bodily Samples and the Privilege Against Self-Incrimination. Crim. L. R. 1991 p. 18 ff. Schmerber v. California (1965) 384 U.S. 757. Hoefel, op. cit. (note 6), p. 533 med henv. Christine Rademacher: Verhinderung der genetischen Inquisition. Zeitschrift für Rechtspolitik (ZRP) 1990, p. 380 ff. (v. p. 384).
- 45) O. W. Holmes i en sag fra 1910. Eser: Der Schutz vor Selbstbeziehung im deutschen Strafprozessrecht. Beiheft zur ZStW 1974, p. 136 ff. (v. p. 146) og i tilslutning Klumpe, p. 149 f. og Gössel, op. cit. (note 11), p. 136 f.
- 46) Som note 28 samt Sternberg-Lieben: "Genetischer Fingerabdruck" und § 81 a StPO. NJW 1987, p. 1242 ff.
- 47) Keller: Die Genomanalyse im Strafverfahren. NJW 1989, p. 2289 ff.
- 48) Om dommens generelle betydning v. Rogall: Moderne Fahndungsmethoden.
- 49) P. 151.
- 50) Drucksache 12/3982 af 10. december 1992 samt 729/1993 af 15. oktober 1993. Velvilligt fremskaffet af dr. Karin Cornils, Freiburg.
- 51) Klumpe, pp. 280 og 317.
- 52) Note 24 samt Klumpe, p. 284 ff.
- 53) Steinke: DNA-Analyse gerichtlich anerkannt. Monatsschrift für deutsches Recht. 1989, p. 407 f. Klumpe p. 180.
- 54) Recommendation No.R (92) 1, 10 February 1992. The use of analysis of deoxyribonucleic acid (DNA) within the framework of the criminal justice system, p. 14.
- 55) NJW 1990, 2328. En yderligere frifindende dom fra Landgericht Darmstadt i NJW 1989, 2338, hvor blodprøve og hårunderøgelse havde peget på tiltalte i en sædelighedssag, men en DNA-analyse rensede ham.
- 56) NStZ (Neue Zeitschrift für Strafrecht) 1991, 399.
- 57) Andenæs: Norsk straffeprocess II, 1987, p. 97 f. Gammeltoft-Hansen: Straffeprocessuelle tvangsindgreb, 1981, p. 38 ff.
- 58) Gammeltoft-Hansen m. fl.: Forvaltningsret, 1994, stikordet "Samtykke" i registret; jeg fremhæver p. 253 om samtykkets mulige evne til at legitimere et ikke med fuldständig sikkerhed lovligt vilkår for en anden afgørelse.
- 59) Amelung: Die Einwilligung in die Beeinträchtigung eines Grundrechtsgutes, 1981, p. 105 ff. – resten af bogen forkaster samtykket i så godt som alle andre situationer.
- 60) Som note 34, komm. til kap. 28, § 1.
- 61) Ibidem ad § 12, "givetvis". RPS 1994:2, p. 56.
- 62) Innstilling om rettergangsmåten i straffesaker, 1969, p. 224 ff. Ot prp nr. 35 (1978–79) p. 154 ff. Justiskomiteéns Innst. O. nr. 72 (1984–85), p. 33 f. NOU 1993:31 p. 25 f., hvor desuden nævnes, at Europarådets rekommandation (note 54) forudsætter samtykke; dette er formentlig en fejlslæning, idet den relevante passus i kommentaren p. 25 ff. alene beskriver praksis i medlemsstaterne.
- 63) Op. cit. (note 57), p. 104 f.

- 64) Heitborn & Steinbild: Ein (fast) unlösbarer Sexualmord. Kriminalistik 1990, p. 185 ff. Klumpe, p. 121.
- 65) NOU 1993:31 p. 14. Olaisen, op. cit. (note 15), p. 62, hvorefter undersøgelsen af alle mænd i fertil alder i to mellemstore kommuner overvejedes i den ene sag.
- 66) Politiets Årsberetning 1993 pp. 13, 44.
- 67) Amelung, op. cit. (note 59), særlig pp. 58 ff. og 90. Samme: Zulässigkeit und Freiwilligkeit der Einwilligung bei strafprozessualen Grundrechtsbeeinträchtigungen, i: Freiheit und Verantwortung im Verfassungsstaat, Festgabe, 1984, p. 1 ff. v. p. 18 med omtale af konkrete masseundersøgelser. Klumpe, p. 188 ff. m. yderl. henv.
- 68) Pp. 26, 80.
- 69) UfR 1993, 499 ØLK. – Akter velvilligt overladt mig af retsassessor F. Torrild Thomsen.
- 70) Jeg foretrækker den norsk-svenske betegnelse fremfor dansk og tysk terminologis ”tilfældighedsfund” – så tilfældig er afsløringen jo ikke.
- 71) Eks. instar omnium Berlingske Tidende, 21. juli 1994, en for blufærdighedskrænkelser i Haderslev aktuelt anholdt afsløret som gerningsmand til en voldtægtsforbrydelse i 1990 i Ribe; tilståelse. The Times, 9. august 1994; nyligt, uopklaret mord på ung pige i Devon med sikkerhed begået af gerningsmanden til ligeledes uopklaret voldtægtsforbrydelse i Shropshire juledag 1992.
- 72) Hillerød kriminalrets dom af 29. januar 1992. NOU 1993:31 p. 27.
- 73) Klumpe pp. 183, 214 med cit. af særlig Wolter.
- 74) Klumpe pp. 87, 89 med omtale af Gelowitz’ gennemgang af sagen.
- 75) Som note 54, pp. 7, 24. Walker og Cram, op. cit. (note 37) foreslår 0. 487 klarere regler om adgang til at afkræve lægelige oplysninger, men ikke absolut forbud.
- 76) Betænkning nr. 1104/1987 pp. 53 f., 127 ff.
- 77) NOU 1993:31 p. 18, i øvrigt som note 40 ovenfor.
- 78) Ulla V. Bondeson: Reflektioner kring samspelet mellan kriminologi och kriminalpolitik, foredrag ved NSfK forskerseminarium 26.–29. juni 1994 (under trykning).
- 79) Lorentzen, Rehof, Trier: Den Europæiske Menneskeretskonvention med kommentarer, 1994, p. 147 f.
- 80) Som note 17, p. 111., særlig pp. 124, 129.
- 81) Klumpe p. 216 m. yderl. henv.
- 82) Betænkning nr. 1104/1987 p. 152 f.
- 83) Von Eyben: Bevis, 1986, p. 152 f.
- 84) Folketingstidende 1988–89, tillæg A sp. 2242 ff., 2252 f., tillæg B sp. 1172, Forhandlingerne sp. 2534 ff. (særlig sp. 2537 f.) og 9486.
- 85) Klumpe p. 85. Gelowitz op. cit. (note 39) antager p. 204, at anvendelse af fingeraftryksreglerne på DNA-beviset giver politiet mulighed for at nøjes med at destruere prøven, men bevare analyseresultaterne. Jeg kan ikke afgøre, om han har ret. Der synes i øvrigt at være tvist om det faktiske grundlag for Williams-sagen.
- 86) Anvendelse af den europæiske Menneskerettighedskonvention ved danske domstole UfR 1994 B p. 99 ff.